

451

ה-תפ"ז ש"ס ו' ר	
מס' סדרה	
11. IX. 1967	
חתימה	
א	ב

[Handwritten signature]

מפקדת פקוד שרכז
 מזה ממלל צבאי
 מב 5 (111) 527
 11 ספטמבר 67

[Handwritten signature]

אל: זלנת (ורמט)

הנדון: מצע לדיון על ירושלים המזרחית

ר"ב מצע לדיון על ירושלים המזרחית אשר יחקיים בלשכה סד הבטחון
 ביום שישי 15 בספטמבר 1967.

ר. ורדי, אל"ם
 רמט ממלל

ש"ס ו' ר

[Handwritten signature]
11.9

מפקדת פקוד מרכז
מטה ממיל צבאי
מב 5 (111)
11 ספטמבר 1967

ירושלים-מזרח - מצע לדיון

כללי

1. ירושלים-מזרח (האזור המסופח) מהווה היום מבחינה מנהל המדינה חלק ממדינת ישראל, וחוקי המדינה חלים עליה.
2. יחד עם זאת, מהווה ירושלים-מזרח בירת הגדה המערבית, הקשורה אליה פוליטית, דתית, חברתית וכלכלית. ההתנגדות לספוח ירושלים, מהווה נוקטא מרכזי בחסיסה של מנהיגות הגדה המערבית, מוסדות החינוך, המיפס, הדת והמנהל.

ירושלים כבירתה הפוליטית של הגדה

3. בירושלים-מזרח מרוכזת הצמרת הפוליטית, המשפחתית והדתית של הגדה המערבית, אישים פלשתינאים רבים אשר מלאו תפקידי שרים, חברי פרלמנט, סנטורים, שגרירים, מושלי מחוזות וכיו"ב בירדן, יושבים בירושלים. צמרת זו ברובה המכריע לא נרחה ולאחר תקופת חלם קצרה היא מארגנת לפעולה. ירושלים מסמלת עבור ערביי הגדה את הבירה של פלשתינ הערבית והמרכז הדתי השלישי בחשיבותו בעולם המוסלמי. גם לפני מלחמת ששת הימים היוותה הצמרת הירושלמית נקודת מוקד בקביעת יחסה של הגדה למלך חוסיין. לאחרונה התארגנה בירושלים ועדה להדרכה לאומית המורכבת ממנהיגי ציבור ואנשי דת מוסלמים ונוצריים. ועדה זו מדריכה את האוכלוסייה בעמדה כלפי השלטונות, ויחכן אף שהיא מקיימת קשר עם שלטונות ירדן.

ירושלים כבירתה הכלכלית של הגדה.

4. החירות מהווה גורם מרכזי בכלכלת הגדה המערבית וירושלים הייתה מוקד תעשיית החירות בירדן.
5. ירושלים ספקה שדותי שיווק, ניהול, בנקאות ויבוא לכל הגדה המערבית. הסניפים המרכזיים של החברות הירדניות הגדולות מצויים בירושלים ונהגו לספק שדותים לגדה המערבית כולה. ירושלים קשורה בכלכלתה להינטרלנד החקלאי הסבעי שלה.
6. ירושלים מהווה צומת תחבורה מרכזית ובלעדית לגדה המערבית.

ירושלים כבירתה הדתית של הגדה

7. הרוב המכריע של אוכלוסיית הגדה המערבית הוא מוסלמי וירושלים היא מרכז הדתי הסבעי, יחד על כן מצוי בה מסגד אל אקצא שהוא המקום המוסלמי הקדוש השלישי בחשיבותו בעולם. ההידרביה המוסלמית הדתית של הגדה המערבית יושבת בירושלים. דהיינו: בית-הדין השרעי לערעורים וצמרת העולמא (אנשי הדת). כחוצאה מנתוק הגדה המערבית מן המזרחית נותרה הפירמידה של ההיררכיה הדתית ללא קדקד. העולמא של ירושלים בצרוף נציגי עבור מוסלמים חילוניים בחרו ביניהם מוסדות המשלימים את הקדקד החסר: השלמת בית-הדין השרעי לערעורים, מנזי מועצה ווקף עליונה ומנזי מועצה מוסלמית עליונה ("תזכיר ה-20").
8. בירושלים מצויים גם מרכזי הכנסיות השונות שבגדה המערבית החולשים על עדות, כנסיות, מנזרים, מוסדות סעד ובתי ספר כנ סיתיים, בתי חולים וכיו"ב בכל הגדה.

פעילות זרועות השלטון השונות בירושלים - תאום

9. לאחר ספוח ירושלים פורקה מפקדת נפה ירושלים ומבחינת המנהל השוטף הוכפפה ירושלים למשרדי הממשלה הסונים ולסיריות י-ם. הכפפה זו באה לבטא את העובדה המדינית של ספוח ירושלים. יחד עם זאת התברר עד מהרה שאי אפשר לנחק את הטפול בבעיות הפוליטיות-בטחוניות, הכלכליות והדתיות של ירושלים מן הטפול בבעיות הגדה.

יתר על כן, אי שחוף הפעולה בתחומי המשפט, החנוך והדת בגדה המערבית, התמקד בהתנגדות לספוח ירושלים. הספוח והחלת החוק הישראלי על ירושלים יצרו מצבים משפטיים מסובכים ביותר בכל הנוגע למערכת החנוך, למעמד מוסדות הדת ולבעלות על נכסי דלא נידי אשר עוררו את התנגדותה של האוכלוסייה בירושלים ותגובות סולידריות בכל הגדה.

10. לכן החעורר הצורך לתאם את פעולות משרדי הממשלה בירושלים ולברוק את משמעותן של פעולות אלה לגבי הממשל החקין בגדה המערבית. הטפול בבעיות הפולפפופת-בטחוניות בירושלים רוכז טוב, לכן, בידי מפקדת הגדה המערבית.

11. כדי להבליט את עובדת הספוח יש חשיבות ראשונה במעלה שלא להגרר אחר דרישת מנהיגי האוכלוסייה והטפול השלטוני בירושלים יעשה על ידי הממשל. יש למצוא את שביל הזהב בין הטיפול השוטף ע"י משרדי הממשלה ובין ריכוז הטיפול בענייניה הפוליטיים-בטחוניים והדתיים-פולטיים בידי הממשלה.

12. חשיבות מיוחדת בנושא זה נועדה לפעפלחה של עירית ירושלים המאוחדת. לאחר ספוח ירושלים פורקה על פי צו המוסל, עירית ירושלים מזרחה. ראש העיר לטעבר וחברי מועצת העיר המפורקת וכן כל יתר הצמרת הצבורית של ירושלים מסרבים לקיים כל מגע גלוי עם העיריה או להשתתף בצורה זו או אחרת במוסדותיה היצוגיים. יחד עם זאת ממשיך הרוב המכריע של סגל עובדי העיריה הערבים בדרג הסכני לעבוד במחלקות שאוחדו פונקציונליים והתושבים נזקקים בכורח המציאות לעירית ירושלים המאוחדת. פעילותה המזורזת של העיריה בירושלים מזרחה, ממחישה, בצורה שאינה משאירה מקום לספק בעיני האוכלוסייה את עובדת הספוח.

בידוד ירושלים מהגדה

13. סימונו של קו הסיפוח על המפה אינו יוצר באופן אוטומטי עובדות בטחה. על אף קיומם של מחסומי רשוי ומכס בין הגדה וירושלים, ממשיכה ירושלים לשמש כמרכז פוליטי כלכלי ודתי לגדה.

14. לא יתכן בידוד של ממש של ירושלים מן הגדה אלא בתהליך מכאיב של ניתוק זיקות ויצירת זיקות חדשות. סלילתו של כביש עוקף וקשירה בוכרת והולכת של ירושלים מזרחה למשק הישראלי הם הכרח להשגת מטרה זו.

1. יחד עם זאת ההקלות הנתנות בתחום החנועה לתושבי הגדה והגברת הקטדים הכלכליים של הגדה עם ישראל פועלים נגד בידוד ירושלים מן הגדה. הולך ונוצר מצב שבו ירושלים משמשת כחוליה מקשרת כלכלית בין הגדה לבין ישראל.

קשר בין ירושלים וסביבתה הקרובה (ביח לחם ורמאללה)

16. בית לחם ורמאללה, שתי הערים הנוצריות, מהוות למעשה היום פרברי מגורים של ירושלים. רוב תושבי בית לחם ורמאללה קטורים בכלכלתם לירושלים הן כבעלי רכוש ועסקים והן כעובדים. בית-לחם, שעקר פרנסתה מתעשיית התירות, קטורה בתנועת החירות לירושלים; רמאללה, שעקר פרנסתה מתעשיית הקייט, קטורה לירושלים ולגדה כולה.

17. בעוד שטחסומי הרטוי והמכס נמצאים היום מעבר לבית-לחם ותושבי בית-לחם רשאים לנוע באופן חופטי לירושלים, דבר המאפשר זרימה חפטיה של חירות ומטילים, - מנותקת רמאללה ע"י מחסומי רטוי ומכס מירושלים. עובדה זו מפיעה באופן בולט על מידת ההתאוששות של הכלכלה בשתי הערים.

נושאים לדיון

הר הבית והכוחל המערבי

18. עתה פתוחים לקהל המבקרים: לכניסה באב אל מג'לס (הנתון לשליטת הוקף וטבו משלמים דמי כניסה), באב אל גואנמה הפתוח ליציאה והנתון לשליטת הוקף ובאב אל מגארבה הנתון לשליטת המשטרה הצבאית ושדרכו נכנסים מבקרים ללא דמי כניסה. בעת התפילה נפתחים שערים נוספים לכניסת המוסלמים בלבד.

19. מציעים לבדוק מחדש את שאלת חילום דמי כניסה למבקרים לא מוסלמים. הנוהל בתקומה הירדנית המבוסס על חקדים מנדטורי היא דמי כניסה שולמו רק ע"י תורים זרים. שלטונות הווקף טוענים כי קבלו רשות לגבות דמי כניסה גם מיהודים דרך מסד הדתות. הם עלולים להסתמך אף על החקדים של קיום נוהל לחילום דמי כניסה אף במסגד אל-ג'זאר בעכו.
20. השמירה על השערים מוטלה כיום על משטרת ישראל המקיימת שמירה ליד באב-ל-מג'לט ושטחים מקומיים בחוף שטה הר הבית. יש להקפיד יותר על אסור עשון; אסור נשיאת נשק; ולבוש בנוע (זרועות חשופות וחצאיות מיני), דבריה המחסימים שלא לצורך את המוסלמים. יש להקפיד במיוחד על אסור חפילה ללא-מוסלמים בחוף שטה הר הבית.
21. לאחר הכבוש נחפסה דירה בדאר אבו סעוד כמסדר לרבנות צבאית. דירה זו היא חלק מקומפלקס של בתים הסייף לוקף ובחוכו מצוי מסגד של הזאוויה אל-פח'ריה. הכניסה לדירה זו היא דרך שער המוגרביה ושטה הר הבית. קיימת אף אפירות להכנס של הדירה דרך שער הברזל הנמצא מחוץ לשטה הר הבית והמהוה היום מחסן של חנות לפזכרות. מציעים להקים שם נקודת מטרת ישראל והלבטיח את זכות המעבר דרך שער המוגרביים. יחד עם זאת אף אם תהפוך הנקודה לנקודת קבע כדאי להבטיח כניסה נוחה דרך שער הברזל שמחוץ לשטה הר הבית. דירה זאת סמוכה אל הכחל וממנה אפשר אף לפקח על הסדר בו.
22. המוסלמים רגישים במיוחד לבעיח הכחל וטוענים בהסתמך על חקנת הכחל המנדטורית (1931), כי הכחל הוא רכוש מוסלמי וליהודים זכות לתפלל בו בלבד. לכן אין לוותר כמלוא הנימה על הוכחח בעלות יהודית ברחבת הכחל.
23. קיימת חכנית להרוס ארבעה מבנים שהוגדרו ע"י מהנדס העיר כמסוכנים ברחבת הכוחל. ממליצים חבצע הרימה של הננים מהם חוף כדי נקיטת צעדים שהדבר לא יגרור פגיעה במבנים נוספים.
24. קיימת חכנית לבצע חפירות ארכאולוגיות ליד הכחל. ממליצים לדחות את הבצוע לעונה הבאה ולחפור רק ברחבת הכוחל.

החלטות המוסלמיים

25. בית הדין השרעי לערעורים שסמכותו על הגדה כולה אינו יכול לפעול משום שחסר בו חבר אחד. המוסלמים מנו על דעה עצמם חבר נוסף. הצענו להם סיבקשו מאחנו לאשר את המינוי לכל הגדה ואנחנו יאשרנו לכל הגדה מלבד לירושלים, עליה חל החוק הישראלי. אולם, על פי הידיעות שקיבלנו, הם החלימו שלא לאשר.
26. חסרת לפעולה חקירה של מוסדות הדת בגדה מועצת ווקף שאף אותה מינו המוסלמים על דעה עצמם (במקום מועצת הווקף שקיימת בעמאן).
27. מציעים להקפיד בנתיים את הטיפול במינוי מועצת ווקף עד אשר יחברר המצב המדיני ועד אז לקיים מגע ישיר עם מנהלי הווקף המקומיים בדרג האדמיניסטרטיבי בלבד.

טיפול בצמרת הפוליטית של ירושלים

28. יש להפריד בין טיפול שוטף של משרדי ממלה והעיריה בבעיות ירושלים ובין קיום המגע עם הצמרת הפוליטית-והדתית של ירושלים המזרחית, המהווה גם צמרת פוליטית-דתית של הגדה כולה. טיפול זה חייב להענות בתאום הדוק באמצעות המסל הצבאי.

29. הפעלתם של אמצעי תקשורת-המונים בירושלים: רדיו, ערוצי טלוויזיה, חייבת להיות בתאום עם הממשל הצבאי, שכן אמצעי תקשורת אלה מגיעים ישירות לגדה כולה ומשפיעים על תושביה.

קריים כלכליים ואחרים בין ירושלים לגדה ומכינתה הקרובה

30. קיימות האפשרויות הבאות:

- א. להטאיר המצב הקיים.
- ב. להרחיב התנועה החופשית גם לגבי רמאללה.
- ג. לנתק ירושלים מהגדה ע"י הגבלת התנועה והקשרים הכלכליים או נחוקם - דבר שיחייב סלילת כביש עוקף והשקעת כוחות נוספים לפקוח בגבולות ירושלים המורחבת. ברור שאם ברצוננו למטל ירושלים-מזרח כמרכז פוליטי, כלכלי ורוחני לבדה, עלינו לבחור באפשרות הסליטית.

מטענות טפי האפשרויות האחרות, אם ימסך חופש התנועה הנוכחי, המטכתו של המצב בו ירושלים מזרח היא בירת הגדה לכל הצרכים.

סגירה של מרחב בית לחם-ירושלים-רמאללה תהווה מהגדה חייב עוקף ארוך יותר. יתכן שבדוד של מרחב זה מהגדה יהיה קל יותר מאשר בדוד העיר ירושלים בלבד.

חנור

31. הוחלט כי תכנית הלימודים וספרי הלימוד יהיו אלו הנלמדים בישראל. ההתנגדות לכך סיבחה כפולה:

- א. בשל ספוח ירושלים.
- ב. בגלל השנוי הנ"ל.

מוצע להמשיך ולעמוד על העקרון הנ"ל גם אם יושבתו הלימודים.